

XI Žene I bezbednost pod teretom pandemije: Na prvoj liniji zaraze

Za DD Mrežu Stevan Vujašinić

Da li uspevamo i kako se nosimo sa osećajem ugroženog zdravlja i bezbednosti u godini u kojoj nas zapljuskuju, jedan za drugim, "talasi" ključnih nedelja?

Poverenje.

Ova reč dobila je potpuno novi značaj u godini koju je obeležila pandemija virusa Covid-19, ugrozivši pritom mnogo više od našeg zdravlja. Kažu da virus više pogađa one ljude koji već pate od drugih bolesti. Izgleda da je isto slučaj i sa društvima. Društva i države poput Srbije, koja već pate od brojnih hroničnih oboljenja - teže se nose sa pritiscima ove epidemije. Tamo gde pojedinci prepoznaju gubitak čula ukusa i mirisa kao jedan od prvih simptoma bolesti, obolela društva kao naše izgleda najpre gube "čulo" poverenja.

Kome da verujemo? Na koga možemo da se oslonimo?

Iskustvo novinarki i novinara od samog početka krize izazvane virusom Covid-19 nalaže da u našem društvu, ovakvom kako danas funkcioniše, možemo samo da se oslonimo na nas same, smatra Natalija Jakovljević, novinarka iz Subotice, jer državi koja ne komunicira istinu, poverenje i ne pristaje. Već smo imali (ne)priliku da se u izveštajima novinara i medija tokom ove krize uverimo kako informacije koje država deli s javnošću nisu jasne, precizne i, što je najvažnije, nisu tačne.

U praksi, ovo znači da svi moramo najpre da se oslonimo na sopstvenu odgovornost, a to podrazumeva držanje distance, nošenje zaštitnih maski i izbegavanje nepotrebnih, a naročito grupnih susreta. Sami vodimo računa jer ove odgovornosti svakako ne možemo delegirati drugima, ni državi.

Sa stanovišta rodni perspektiva upravljanja ovom, ali i drugim kriznim situacijama, Svetlana Janović, potpukovnica u penziji, u odgovoru države i institucija prepoznaje poseban značaj rezolucije 1325 i pripadajućeg akcionog plana. Rezolucija Saveta bezbednosti Organizacije Ujedinjenih Nacija (OUN) br. 1325 nosi naslov: "Žene, mir i bezbednost" i usvojena je jednoglasno od strane Saveta bezbednosti OUN 2000. godine. Ona prepoznaje neproporcionalni i jedinstven uticaj oružanih sukoba na žene i devojčice. Rezolucija poziva na usvajanje rodne perspektive kako bi se razmotrile posebne potrebe žena i devojčica tokom kriza i vanrednih situacija.

Na žalost, mi u Srbiji bezbednost prečesto razumemo i doživljavamo isključivo kroz prizmu rada vojske i policije. Bezbednost je daleko širi koncept, i podrazumeva čitav niz dodatnih dimenzija od kojih neke postaju očiglednije u trenutnim uslovima borbe protiv epidemije Covid-19. Koncept ljudske bezbednosti rapidno dobija na značaju kada osećaj ugroženosti ne jenjava još od marta ove godine, kada zvaničnici govore o "ratu", a neprijatelj nije strana vojska, nevidljiv je i nanosi nam gubitke.

Danas ubrzano shvatamo da uprkos očekivanju da nacionalne strategije i politike, poput navedenog akcionog plana, daju rešenja za vanredne situacije, presudan faktor uspeha u zaštiti žena nisu te - ipak samo smernice - već aktivno učešće svih članova zajednice tamo gde se odvija stvarni život - na lokalnom nivou, u našoj ulici. Neophodno je, dakle, misliti o lokalizaciji politika, ne samo ovog plana već svih propisa, a tu smo mi sami učesnici - svaki pojedinac je učesnik ili učesnica u procesima koji unapređuju našu bezbednost.

Kakav je položaj žena u društvu koje se suočava sa epidemijom Covid-19

Nataša Milojević, predsednica Fonda socijalne i demokratkse inicijative (FOSDI), uočava niz čimbenika koje bezbednost žena i odgovor države prema ovoj opasnosti stavljaju u prvi plan.

U kriznim situacijama ženski rod je mnogo više izložen nasilju i trpljenju posledica vanrednih okolnosti.

Šta više, preko 70% angažovanih na prvoj liniji borbe protiv zaraze jesu žene, pri čemu se taj procenat ne odnosi samo na medicinsko osoblje, već i na pružanje pomoći u kući, na trgovkinje u prodavnicama, i druge društvene institucije.

To praktično znači da se u radu kriznog štaba može uočiti manjkavost zato što isti ne uzima u obzir ovu rodnu perspektivu krize, pa su tako i mere i odgovori na krizu neinformisani ovim znanjima. Žene nesrazmerno trpe posledice krize i van ovih, profesionalnih angažmana, kao na primer u slučajevima nasilja u porodici koje je osobito teška dimenzija problema u uslovima karantina, odnosno u periodima kada je na snazi policijski čas.

Uprkos činjenici da na internetu postoje adrese ili brojevi telefona na koje žrtva nasilja može isto i da prijavi, te i inače neizvesne mogućnosti su dodatno ograničene u uslovima policijskog časa i vanrednog stanja, kada se žrtve mogu naći u stalnom kontaktu sa počiniocem, bez prilike da se osame i ohrabre za traženje pomoći.

Poseban aspekt ovog problema je neverbalno nasilje, ono što viktimolozi prepoznaju da nije ni fizičko ni verbalno već situacija kontinuirane teskobe.

Sada takođe znamo kako izgleda voditi računa i o deci u vanrednim uslovima, pa je ovo ujedno i prilika da pozovemo da iskustvo s proleća i leta bude ugrađeno u koncipiranje odgovora države i zajednice na buduće talase ove, ili neke nove krize.

Učenje, pa čak i iz grešaka, je od izuzetnog značaja, jer - na žalost, ova kriza po svemu sudeći nije i neće biti kratkog daha.

(Ne)znanje je (ne)moć!

Skriivanje informacija doprinosi širenju zaraze. Toliko je štetna netransparentnost institucija u upravljanju ovakvim krizama.

Na samom početku krize, početkom marta, bilo je praktično nemoguće doći do informacija. Novinarsko iskustvo iz tog perioda ukazuje na činjenicu da je ključno osoblje u sistemu praktično "nestalo". Odgovorni pojedinci se ne javljaju na telefon ili odbijaju pozive novinara, što u uslovima izostanka blagovremenih i tačnih informacija, doprinosi opasnosti od pojave i širenja panike.

Napetost se zaista mogla osetiti u vazduhu. Nezvanične podatke ne možemo objavljivati, međutim, novinari jednostavno nisu imali pristup ničemu što bi mogli da objave, ispunjavajući tako sopstvenu profesionalnu dužnost prema zajednici koja se našla u kriznoj situaciji.

Ostalo je nejasno zbog čega država ima taj otklon, uključujući konkretno i prvi slučaj zaraze u Subotici.

Tabloidi unose još veću zabunu i krizu.

Kumulativni efekat je raspirivanje straha, ali i pojava teorija zavere, nadržilekarske ideje i saveti uplašanim građanima, što sve dodatno otežava već komplikovanu situaciju, sa opasnošću od još težih posledica.

Dobar primer koji ilustruje ovaj problem jeste i famozna Vladina uredba o zabrani decentralizovanog, slobodnog informisanja javnosti. Umesto da se fokusiraju na prikupljanje i objavljivanje tačnih informacija koje bi blagovremeno informisale javnost i umanjile osećaj ugroženosti, mnogi novinari su se pitali da li će biti uhapšeni jer rade svoj posao, što se pojedinim i dogodilo.

U međuvremenu se ustalio princip objavljivanja nekih okvirnih informacija, dobijamo elementarne podatke, broj zaraženih, izlečenih, umrlih, itd. Međutim, svo dosadašnje iskustvo proizvodi sumnje u njihovu tačnost.

U slučaju da novinar ili novinarka u Subotici želi da razgovara sa nekim lekarom o epidemiološkoj situaciji u Subotici, moraće da zove nekog iz Beograda ili u Novog Sada, jer u lokalnoj sredini niko ne želi da razgovara sa novinarima.

Činjenica je da strah dolazi iz nepoznatog, a to je širi problem. Ako nemamo pripremljene procedure za delovanje u kriznim situacijama kakva je kriza sa virusom Covid-19, onda se uočavaju greške proistekle iz neutemeljenog snalaženja umesto planskog delovanja. Sad se videlo da nemamo sve procedure koje nam trebaju.

Svaka kriza je prototip za sebe, pa su i dometi priprema ograničeni. Ipak, institucije kojima je to posao moraju biti u mogućnosti da se oslone na profesionalce koji vladaju sobom, koji su organizovani i na visini zadatka - nezavino od toga da li je reč o Covid-19 ili drugoj krizi - svako mora radi svoj posao!

Ključni izazov u ostvarivanju ove pretpostavke predstavlja način na koji se popunjavaju krizni štabovi koji ujedno treba i da rešavaju konkretne probleme. Ne može neko iz Beograda bolje da zna šta je problem u Subotici, Čačku itd, kakvi su lokalni kapaciteti, šta su izazovi, gde su slabe tačke. Ta znanja postoje na lokalnu, što znači da odatle treba i da se pokreće akcija - a ne samo da se čekaju instrukcije iz Beograda.

Vojska, u okviru svoje takozvane treće misije, ima obavezu da pomaže svoju društvenu zajednicu i da joj u svim situacijama bude oslonac i stabilnost. U tom kontekstu, vojska je i dobar primer organizacije posvećene stalnom uvežbavanju reakcije na krizne situacije. To je hijerarhija kojoj je ceo život obučavanje za situacije koje su u suštini vanredne.

Postavljana su pitanja u javnosti o tome zašto je vojska korišćena? Jednostavan je odgovor: zato što sluša naređenja koja su joj izdata u vanrednoj situaciji za kakve se i uvežbavala.

Međutim, ostaje nejasno zašto je u "ratu protiv virusa" ulicama naših gradova vojska nosila duge cevi.

U situacijama kada se u zajednici pojavi strah, vojska je od izuzetnog značaja, a daleko je važniji doprinos dala hitrom akcijom na realizaciji nekih ključnih elemenata reagovanja na postojeću krizu, kao što su formiranje bolnice u Beogradskoj areni, na Beogradskom sajmu, formiranje poljskih bolnica u drugim gradovima u Srbiji, kao na primer u Novom Pazaru, otvaranje vojne bolnice na Karaburmi, što su sve objekti koji i danas služe pacijentima, ali u njima šira javnost ne primećuje presudnu ulogu vojske.

I drugi delovi društva i države demonstrirali su moć za efikasno delovanje u uslovima krize. Jedan od ključnih aspekata reagovanja na prvi udar virusa, pre svega po pitanju promene životnih navika starijih lica kojima je kretanje bilo ograničeno bio je organizovanje volontera i solidarnost zahvaljujući kojoj su naši najstariji sugrađani imali pristup namirnicama, lekovima i drugim potrebštinama.

Takođe, sektor obrazovanja, organizacije civilnog društva, političke partije, mediji, dužni su da deluju solidarno.

Društveni komorbiditeti: šta su nam migranti krivi?

Migrantsko pitanje je palo u zepećak do izbora, ali je sada opet aktelizovano širenjem mržnje na društvenim mrežama posebno u pograničnim zajednicama kakva je Subotica sa okolinom.

Nedavno su meštani Martonoša napali taksiste jer su prevozili migrante. Iako ti ljudi samo rade svoj posao to se doživljava kao nepoželjna "pomoć migrantima".

Većina migranata nosi maske, a jedan deo ostaje van sistema što znači da su prepušteni sami sebi, i sopstvenim pokušajima ilegalnog prelaska granice. Ko odluči da ode u prihvatni centar mora da bude zaveden, što njima nije u interesu. Budući da Mađarska ne dopušta ulazak na njenu teritoriju, pokušavaju ilegalan prelazak u Hrvatsku, pri čemu seku ograde i čak kopaju tunele. Suštinski, to je jedna bezizlazna situacija koja u zimskim mesecima donosi još više problema.

Na žalost, ovakvi izlivi netolerancije prema migrantima dovode u pitanje mnogo više od sposobnosti države da zaštiti ranjive grupe u uslovima kriznih situacija. Zar je migrantska kriza mogla da poruši vrednosnu arhitekturu Srbije, ali i Evrope?

Naši mediji doprinose tom stanju, a u određenoj meri je i stav pograničnih zajednica uslovljen mađarskom, tj. politikom mađarskog predsednika Orbana koja je izraženo negativna prema migrantima.

Terapija: Solidarnost i aktivno učešće u zajednici - ne odlagati lečenje!

Zorica Mršević iz Instituta društvenih nauka uočava da je u prvoj polovini godine Vlada proglasila 2020. godinu godinom solidarnosti. Na žalost, ostalo je nejasno u čemu i u kakvim aktivnostima se ta inicijativa manifestovala u praksi. Nisu li upravo krize sa epidemijom virusa Covid-19 ili migrantska kriza prilike da se promoviše solidarnost?

Na žalost, mediji ne pomažu jer im je uvek prioritet da izveste javnost o lošim vestima, a ne o dobrim primerima solidarnosti i saradnje.

Solidarnost nam je neophodna i zbog ekonomske krize koja najviše pogađa najslabije. Ljudi koji su već marginalizovani padaju u još težu situaciju, a zajednica puca tamo gde je najtanja. Ko prvi oseća posledice krize? Ko prvi ostaje bez posla? Ko prvi dobija virus? Ko prvi dobija otkaz? Treba nam više solidarnosti za razumevanje i akciju na ublažavanju ovih izazova.

Mere moraju imati rodno-informisanu perspektivu.

Nema jednog univerzalnog odgovora na pitanje šta je lična bezbednost i na koje načine je ugrožena. Odgovora je mnogo. Nije nam samo zdravlje ugroženo, već i ekonomija kao i priroda pod pritiskom klimatskih promena. Ti drugi izazovi, čini se, ostavljeni su po strani u doba pandemije, a nisu ništa manje važni.

Da li mi živimo novu normalnost ili je pandemija jedno od poslednjih upozorenja? Ova kriza nije "normalnost" već pre svega podsećanje da mi moramo da se izborimo za svoja prava, ne samo pred državama, već moramo i da prozovemo taj finansijski, korporativni svet koji diktira mnogo

toga, moramo da tražimo odluke koje idu u prilog ljudskom rodu a ne protiv njega.

Suština je u tome da institucije moraju raditi svoj posao, a kada to nije slučaj, ne preostaje drugo nego da se oslonimo na sebe. Predaja osećaju izneverenosti ne valja. Treba je zameniti razmišljanjem o tome šta je najbolje da ja uradim u datim okolnostima. To u praksi znači da ne možemo biti samo posmatrači ili kritizeri na društvenim mrežama. Naša je i odgovornost za prevenciju širenja zaraze, za decu, porodicu, starije članove zajednice.

Sve to zahteva jedan ključni temelj: Solidarnost.

Oporavak će biti dug, a da bi bio uspešan neophodno je da se građani uporno obraćaju svojim institucijama i da se ne prepuštaju osećaju bespomoći, da ne odustaju. Više faktora utiče na tu spremnost. To nije samo stvar lične sigurnosti već i učešća u politici, što na žalost odbija ljude.

Međutim, ako ne vidimo sebe kao deo društva, a to znači i države, onda nam je država zarobljena, a društvo anestezirano. Te bolesti su opasnije i od Covida-19, i ne smeju se zapuštati.